

wielu badaczy KUL i Redakcja „Vox Patrum” deklaruje z nią współpracę. Zawsze jednak warto podjąć próbę: *Quid vesper ferat, incertum est.*

Piotr Kochanek – Lublin, KUL

2. NOWE POLSKIE CZASOPISMO PATRYSTYCZNE

Pojawienie się nowego czasopisma patrystycznego na polskim rynku wydawniczym należy powitać z radością, bo podkreśla się znaczenie studiów z tego zakresu teologii dla dokonanego i dokonującego się wysiłku wsłuchiwania się w słowo Boże za pomocą wypracowanych metod naukowych i refleksyjnego rozwijania osiągnięć własnych i osób, które nas poprzedziły; tego rodzaju wysiłkiem i refleksją jest teologia.

Pierwszy numer periodyku „Teologia Patrystyczna”, który ukazał się pod redakcją ks. prof. dra hab. Bogdana Cześza, jako osobne pismo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, przyjmujemy także z nadzieją, że teksty patrystyczne dla teologów, jak i studentów teologii, nie pozostaną jedynie punktami odniesienia lub wsparciem argumentów, lecz staną się podstawowymi źródłami ukierunkowania i inspiracji, jak tego przykład mamy w procesie odnowy teologii rozpoczętej w XIX i kontynuowanej w XX wieku²². O tej sprawie, odnosząc ją do związków patrologii/patrystyki z dogmatyką (pneumatologią), pisze na łamach tego czasopisma jego Redaktor: „Myśl posoborowa wytyczyła nie tylko kierunki renowacji patrystyki i pneumatologii, ale także stała się swego rodzaju wspólnym mianownikiem dla obu tych dyscyplin (...). Zaryzykuję twierdzenie, że to właśnie dzięki posoborowej renowacji studiów patrystycznych pneumatologia uzyskała niezależny i właściwy status wśród traktatów teologii dogmatycznej”²³.

Prezentowany tom nosi tytuł *Święty Kościół grzesznych ludzi w refleksji starochrześcijańskich pisarzy*, co zdaje się sugerować, że każdy kolejny będzie z założenia tematyczny. Takie rozstrzygnięcie wydaje się słuszne, bo wówczas pismo staje się niezwykle pomocne tak dla studiów, jak i praktyki duszpasterskiej. Tego rodzaju praktyka – jak wiemy – charakteryzuje większość renomowanych czasopism teologicznych.

Skoro takie miałyby być założenia Redaktora, to należałoby wprowadzić pewien ład w prezentację treści (*Spis treści*) poprzez zaznaczenie odpowiednich działów mieszczących opracowania, które składają się na przedstawienie podjętego tematu, następnie tekstów luźno- lub w ogóle z nim nie związanych, działu tłumaczeń, sprawozdań i recenzji. Skazą tego numeru jest brak prezentacji tomu, a więc jego założeń programowych, ustalenia miejsca na rynku czytelnicznym, celów wynikających z przyjętych lub założonych działań, mających je zrealizować. Tego nie ma, co

²² Por. R. Winling, *Teologia współczesna 1945-1980*, Kraków 1990, 73-75.

²³ B. Cześz, *Wpływ odnowy studiów patrystycznych na pneumatologię posoborową*, „Teologia Patrystyczna” 1 (2004) 75. Na marginesie zwracam uwagę na znaczenie refleksji patrystycznej dla integralnego przedstawienia pneumatologii w całokształcie dyskursu teologicznego (*Duch, który jednoczy. Zarys pneumatologii*. Praca zbiorowa pod red. M. Marczewskiego, Lublin 1998) lub traktatu o Trójcy Świętej (Winling, jw. s. 395-396).

wcale nie znaczy, że ów brak można uzupełnić w kolejnym tomie. Oczywiście, uwagi te nie przesądzają o wartości merytorycznej omawianego periodyku. Są one bowiem spostrzeżeniami natury technicznej. Naszą uwagę skoncentrujmy na treści prezentowanego czasopisma, które – jak to już wcześniej podkreśliliśmy – poświęcone jest zagadnieniu grzechu, a więc zła (Pwt 31, 29), niesprawiedliwości, krzywdy, buntu (Iz 48, 8-9; Ez 2, 3), zerwania więzi z Bogiem (Ps 51 (50), 6), niewdzięczności (2 Sm 12, 9), skalania (nieczystości: Mt 15, 18-20)²⁴.

Zagadnieniu temu poświęcono w tomie cztery artykuły²⁵. Paralelnie do podjętej w nich problematyki zamieszczono tłumaczenie czterech kazań św. Cezarego z Arles (*Sermones 60, 65, 66, 67*), z których dwa (*Sermones 65 i 66*) ukazały się po raz pierwszy w tłumaczeniu A. Strzeleckiej (*Cztery kazania o pokucie i Bożym Miłosierdziu*, s. 121-131) i komentarzem P. Wygralaka (*Cezarego z Arles wybrane kazania o pokucie i Bożym Miłosierdziu*, s. 115-119).

Pozostałe teksty dotyczą teologii małżeństwa i rodziny (A. Swoboda. *Ocena małżeństwa i dziewictwa w pismach św. Augustyna*, s. 55-73), znaczenia patrystyki dla rozwoju teologii (*Wpływ odnowy studiów patrystycznych na pneumatologię posoborową*, s. 75-86). Opublikowano też tłumaczenie drugiego dzieła św. Wincentego z Lerynu: *Excerpta sanctae memoriae Vincentii Lerinensis insulae presbiteri ex universo beatae recordationis Augustini in unum collecta* dokonane przez A. Strzelecką (*Wyjątki z całości pism świętej pamięci biskupa Augustyna zebrane razem przez Wincentego, kapłana z wyspy Lerynu*, s. 91-113) z komentarzem P. Wygralaka (*Wincentego z Lerynu „Excerpta” z całości pism świętego Augustyna*, s. 87-90).

W tekście przygotowanym przez nas zajmiemy się przedstawieniem krótkiej refleksji nad tematem periodyku, którego tytuł i materiały – jak się wydaje, bo tego wyraźnie nie zaznaczono – stanowią pokłosie sympozjum Zakładu Teologii Patrystycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,

²⁴ Ojciec Święty Jan Paweł II pisze, że „grzech aktualny (osobisty)”, zawsze należy odnieść do grzechu pierwotnego i w jego kontekście podejmować wszelką refleksję nad grzechem. Grzech pierwotny (pierwodorodny), „pozostawił swe następstwa w każdym z potomków Adama – stąd też nosi nazwę grzechu pierworodnego. Na skutek grzechu pierworodnego ludzie żyją w stanie dziedzicznej grzeszności i łatwo schodzą na drogę grzechów osobistych, jeśli nie współpracują z łaską ofiarowaną ludzkości przez Boga za sprawą Odkupienia, dokonanego przez Chrystusa. Daje temu wyraz Sobór Watykański II w takich m. in. słowach: «Całe życie ludzi, czy to indywidualne, czy też zbiorowe, okazuje się dramatyczną walką pomiędzy dobrem i złem, pomiędzy światłem i ciemnością. Co więcej, człowiek stwierdza swoją niezdolność do samodzielnego i skutecznego zwalczania ataków zła, tak, że każdy czuje się jak gdyby spętany więzami niemocy. Jednak sam Pan przyszedł, aby wyzwolić i umocnić człowieka, odmiennając go wewnątrz» (KDK 13). Tylko w tym kontekście napięć i konfliktów, właściwych upadłej naturze ludzkiej, można podejmować refleksję nad grzechem osobistym” (Jan Paweł II, *Grzech człowieka a „grzech świata”*, w: *Katechezycy Ojca Świętego Jana Pawła II: Jezus Chrystus*, cz.1: *Tajemnica odkupienia*. [Nauczanie Kościoła katolickiego. Program komputerowy. Kraków 2003]).

²⁵ Por. W. Myszor, *Grzech i pokuta w Kościele III wieku* (s. 7-18); B. Częsz, *Duch Święty w Kościele a grzechy jego członków. Próby wyjaśnień u przedniejszych Ojców Kościoła* (s. 19-27); J. Pałucki, *Nawróceni grzesznicy i ich wkład w kształtowanie obrazu świętego Kościoła na przełomie IV i V wieku* (s. 29-41); M. Kieling, *Grzechy i pokuta a świadomość świętości w późnej starożytności chrześcijańskiej* (s. 43-54).

które miało miejsce 26 III 2003 r. w Wyższym Seminarium Duchownym w Kaliszu pod hasłem: *Święty Kościół grzesznych ludzi w refleksji starochrześcijańskich pisarzy*.

Tytuł tekstu Księdza Profesora W. Myszora jest mylący, bo Autor – jak sam przyznaje w pierwszym zdaniu artykułu – zajmuje się zagadnieniem grzechu, jego odpuszczania i pokuty tylko w nauczaniu Orygenesa (185-253). Ów brak przedstawienia i rozwoju nauki u innych przedstawicieli teologicznej myśli Kościoła na ten temat (Tertuliana, św. Hipolita Rzymskiego, św. Cypriana, Klemensa Aleksandryjskiego) został uzupełniony w pracy Księdza Profesora B. Czesza. Interesujące i zarazem intrygujące pozostaje po dziś dzień pytanie o świętość Kościoła, mimo oczywistej nauki o przymiotach Kościoła przekazanych w *Credo* („Wierzymy (...) w jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół”)²⁶, a także przyczynę (źródło) jego świętości, mimo tak oczywistej grzeszności jego członków. Autor odpowiada, że „Kościół jest święty, ponieważ w nim jest Duch Święty” i wyjaśnia: „Przymiotnik ten nie wyraża kwalifikacji moralnej członków Kościoła, a więc nie oznacza, że Kościół to po prostu społeczność świętych ludzi, lecz wyraża odniesienie Kościoła do Boga” (s. 21)²⁷. Można – i wydaje się, że trzeba – postawić pytanie, czy takie wy tłumaczenie wystarcza i nie ogranicza? Pomija się bowiem rolę i znaczenie osoby, naborzonych i nawracających się grzeszników, a także ich wkładu „w kształtowanie obrazu świętego Kościoła”. Szkoda, że nie było stać Księdza Profesora J. Pałuckiego – mimo znowu mylącego tytułu – na syntetyczne opracowanie tej kwestii, ale już samo skoncentrowanie się przez niego na nauczaniu św. Ambrożego (s. 33) wystarczy, by zauważyć, że tym zagadnieniem należy się zająć.

Pojawienie się nowego czasopisma poświęconego teologii Ojców Kościoła i ich recepcji należy odebrać ze wszech miar pozytywnie, pod warunkiem, że oba ośrodki naukowe KUL i Wydział Teologiczny UAM będą ze sobą współpracowały i organizowały publikację swoich materiałów.

Marek Marczewski – Lublin

3. OŚRODEK STUDIÓW NAD ŚW. AUGUSTYNEM W KRAKOWIE

Współcześnie, w Kościele i w świecie, obserwuje się renesans myśli augustyńskiej. Na Augustyna powołują się wierzący i niewierzący, teologowie i filozofowie, politycy i studenci. W Polsce zauważa się brak ośrodka naukowego, czy popularyzatorskiego, który celowałby w propagowaniu dorobku filozoficznego, teologicznego, monastycznego i kulturowego, wielkiego myśliciela schyłku starożytności, św.

²⁶ *Wyznanie wiary 150 Ojców*, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński i polski*, t. 1, układ i oprac. A. Baron – H. Pietras, Kraków 2001, 69; KK 8; KKK 811: „Te cztery przymioty, nierozdzielnie ze sobą połączone, wskazują na istotne rysy Kościoła i jego posłania”; zob. także: KK 39; 12; Dz 9, 13; 1Kor 6, 1; 16, 1; KKK 823-829.

²⁷ „Świętość Kościoła nie wynika bowiem z kondycji moralnej jego członków, lecz ze *statusu*, jaki nadaje mu Duch Święty (...). Uświęcicielem Kościoła bowiem jest Duch Święty, a nie człowiek” (*Duch Święty w Kościele a grzechy jego członków. Próby wyjaśnień u przedniejszych Ojców Kościoła* s. 25).